MIJLOACE DE REALIZARE A MODALIZĂRII ÎN DISCURSUL MEDIATIC ROMÂNESC ACTUAL. STUDIU DE CAZ

LUMINIȚA HOARȚĂ CĂRĂUȘU*

Studiul reuneşte câteva observaţii referitoare la circumstanţele specifice de desfăşurare a unei interacţiuni mediate controlate (de tip dezbatere televizată). Abordăm aspecte ce intervin în cadrul dezbaterii televizate încadrate în emisiunea „Ştirea zilei", la postul de televiziune Antena 3, în data de 31 mai 2010. Moderatorul emisiunii este GF, iar participanţii prezenţi, în platou, sunt CB, LO şi LD. Dezbaterea televizată ce urmează a fi analizată este excerptată din CLRVAN: 265–269.

Termenul şi conceptul corespunzător «modalizare» trimite la „marcarea în mesaj a modalităţii" (GALR: 673), *modalitatea* reprezentând „categoria semantică, gramaticalizată, care exprimă raportarea locutorului la un conţinut propoziţional, atitudinea sa cognitivă, volitivă sau evaluativă faţă de stările de lucruri, reale sau potenţiale, descrise prin limbaj" (*ibidem*: 673). *Modalizatorii*, care sunt „mijloacele de realizare a modalizării" (*ibidem*: 674), sunt clasificaţi în literatura de specialitate în patru tipuri: *gramaticali*, *lexico-gramaticali*, *lexicali* şi *prozodici* (cf. *ibidem*: 674).

Dintre categoriile amintite, ne propunem să ilustrăm, cu exemple extrase din dezbaterea televizată propusă spre analiză, trei tipuri de modalizatori: 1) ***lexicali*** (*verbe lexicale cu sens modal*: *verbe deontice*, *verbe volitive*, *verbe epistemice – evidenţialele –* şi *construcţiile apreciative*); 2) ***lexico-gramaticali*** (*verbe modale* sau *operatori modali*, *adverbe* şi *locuţiuni adverbiale*); 3) ***prozodici*** (*accentul emfatic al cuvântului*). Adăugăm la aceştia un al patrulea tip de modalizatori, şi anume modalizatorii ***pragmatici*** (*suprapuneri*, *manifestări ale impoliteţii*, *concretizări discursive ale ironiei*).

A. Modalizatorii lexicali

A1. Verbele deontice descriu modalitatea deontică care „indică gradul de obligativitate sau de permisivitate a situaţiilor descrise într-o propoziţie" (GALR: 698). Au valoare de verbe deontice *a trebui* (*ibidem*: 689), *a obliga*, *a permite*

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi, Bulevardul Carol I, nr. 11, Iaşi, România.

ALIL, t. LVII, 2017, Bucureşti, p. 225–232

BDD-A30146 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 18:05:54 UTC)

(*ibidem*: 677), *a putea* (*ibidem*: 689), *a forța*, *a impune*, locuțiunea verbală *a avea obligația* (Gherasim 1997: 79).

Identificăm în textul dezbaterii televizate propuse spre analiză verbele *a putea* și *a permite*, utilizate cu valoare deontică:

„GF: domnu' boureanu ↑ vreți să veniți pe scaun mai lângă mine ↑ ++ am o întrebare pentru dumneavoastră.
CB: perfect. + *pot* să vorbesc și eu ? +" (CLRVAN: 265).

„GF: vreau] să v-adresez o [întrebare ↑ +
CB: stau ↑] + [vă zâmbesc ↑ +
GF: dar cum *puteți*] să-mi [spuneți așa ceva ?" (*ibidem*: 266).

„GF: îmi răspundeți la o întrebare ↑ + sau [nu ?
CB: INCREDIBIL.]
GF: nu.
CB: deci INCREDIBIL. +++ *v-ați permis* să mă jigniți de trei ori la [persoană ↑ ++" (*ibidem*: 267).

„GF: și dumneavoastră-mi spuneți de amant ↑ + adică domnul Tăriceanu e [amantul meu↑
CB: pentru că *mi-am permis* să-mi spun un punct de vedere în emisiune. ++ de unde știți că vorbeam de dânsu'?" (*ibidem*: 267).

Verbul cu valoare deontică *a trebui* exprimă, în cadrul dezbaterii televizate luate în discuție, valoarea de *obligatoriu* (GALR: 689):

„CB: după ce dumneavoastră mă-ntrebați dacă [am mâncat ceva stricat ?
GF: *ar trebui* să vă-nroșiți ↑] ++ *ar trebui* să vă-nroșiți să vă ridicați [să plecați.
CB: sunteți] o doamnă ? ++ îmi [pare rău ↑
GF: deci *ar trebui*] să plecați" (CLRVAN: 267).

„LO: asta este ↑ +++ asta este problema [dumneavoastră.
CB: după ce] prezentatoru-*și permite* să invite pe cineva și să-l [jignească ↑
GF: domnu' orban ↑] ++ vă rog să răspundeți întrebării. ++ n-are sens. domnu' boureanu a venit să ne jignească ↑" (*ibidem*: 268).

În literatura de specialitate este adăugată la clasa verbelor deontice așa-numita valoare „de politețe", politețea putând exprima „o obligație atenuată, o permisiune, o interzicere atenuată", iar „valorile de politețe sunt lexemizate în special de verbul *a ruga*" (Gherasim 1997: 80). În textul analizat, am identificat utilizarea deontică a verbului *a ruga*:

„CB: a ↑ ++ deci acuma mă jigniți ↓ ++ cumva amantul dumneavoastră ?
GF: ă:↑ ++ amantul meu ? ++ da' amanta [dumneavoastră ?
CB: deci eu] *vă rog* frumos ↑ ++ eu am fost foarte drăguț ↑ ++ și nu am venit cu chestiuni [personale" (CLRVAN: 266).

„CB: doamnă] vă dau și-n judecată. +++ unu. ++ că nu sunt milionar ↑ GF: nu. ++ sunteți deja DAT DE MINE. +++

BDD-A30146 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 18:05:54 UTC)

CB: nu. ++ de dumneavoastră ↑ + pentru ce ? ++ deci mințiți cu o [neruşinare ↑
GF: domnu' orban ↑ ++ *vă rog*" (*ibidem*: 269).

A2. Verbele volitive. Au valoare de verbe volitive *a vrea*, *a dori* (GALR: 677), verbe care „exprimă lexical ideea de voință şi dorință" şi „se construiesc cu al doilea verb la conjunctiv" (*ibidem*: 693). În textul dezbaterii televizate moderate de către GF, este utilizat verbul *a vrea* cu valoare volitivă:

„GF: da. domnule boureanu ↑ AM O ÎNTREBARE pentru dumneavoastră.
CB: doamnă ↑ + *NU VREAU* SĂ RĂSPUND LA ÎNTREBĂRILE DUMNEAVOASTRĂ. *vreau* să vă-ntreb [şi eu ↑" (CLRVAN: 265).

„CB: dumneavoastră.] l-ați întrebat pă domnul Orban ↑ ++ cum [de s-au dublat cheltuielile publice ↑ + în patru ani de zile ↑
GF: domnu' Boureanu ↓] + eu *vreau* [să vă pun următoarea întrebare ↑" (*ibidem*: 266).

„GF: *vreau*] să v-adresez o [întrebare ↑ +
CB: stau ↑] + [vă zâmbesc ↑ +
GF: dar cum puteți] să-mi [spuneți aşa ceva?" (*ibidem*: 266).

„CB: deci ↑ +] eu vă spun următorul lucru. +++ extrem de drăguț. +++ eu *am vrut* să vorbesc despre ce-a făcut peneleul ↑
GF: da' am o întrebare să vă adresez ↑" (*ibidem*: 267).

A3. Verbele epistemice: evidențialele. Modalitatea epistemică propriu-zisă şi evidențialitatea sunt cele două forme de bază ale modalității epistemice. Dacă modalitatea epistemică propriu-zisă reprezintă „actul de evaluare a adevărului unei propoziții, de indicare a gradului de certitudine pe care îl are locutorul în legătură cu realitatea stării de lucruri descrise în propoziție", evidențialitatea vizează „înscrierea în mesaj – prin mărci specifice numite evidențiale – a surselor pe care locutorul le-a avut la dispoziție pentru a cunoaşte conținutul unei propoziții" (GALR: 678). În alți termeni, modalitățile epistemice fac referire la „cunoaşterea pe care vorbitorul o are despre lume" (Gherasim 1997: 71).

Între evidențiale, am identificat în textul propus spre analiză verbul *a părea* cu valoare de „marcă a prelucrării subiective a informației" (GALR: 687) şi utilizat în cadrul construcției reflexiv-impersonale *mi se pare*:

„CB: deci eu] vă rog frumos ↑ ++ eu am fost foarte drăguț ↑ ++ şi nu am venit cu chestiuni [personale.
GF: *mi se pare*] INCREDIBIL. ++ [INCREDIBIL" (CLRVAN: 266).

A4. Construcțiile apreciative. Prin intermediul modalității apreciative „se pot aprecia obiecte, entități izolate, nonpropoziționale" (GALR: 694).

În dezbaterea televizată analizată funcționează, în calitate de construcție apreciativă, locuțiunea adverbială apreciativă *strigător la cer*, înscrisă în construcție cu un verb copulativ, în cadrul unei expresii verbale impersonale:

BDD-A30146 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 18:05:54 UTC)

„CB: doamnă scumpă ↑ ++ *e strigător la [cer* ↑
GF: deci] *este strigător la cer* ↑ că-i a doua oară când faceți așa ceva ↑ ++ la realitatea ↑ ++ v-ați făcut de râs [la realitatea ↑
CB: după ce] m-ați jignit de trei ori ↑ ++ distinsă doamnă" (CLRVAN: 267).

B. Modalizatorii lexico-gramaticali

B1. Verbele modale au valoare de „operatori gramaticalizați (semiauxiliare)", iar structura predicativă ce include un verb operator modal și un verb suport „constituie o unitate semantico-sintactică (predicat complex)" (GALR: 675).

Am identificat, în textul analizat, predicate complexe formate din verbul semiauxiliar de modalitate *a putea* și verbul suport la modul infinitiv:

„GF: domnu' boureanu ↓] + eu vreau [să vă pun următoarea întrebare ↑
CB: deși productivitatea muncii a scăzut ↑ +]
GF: dacă vreți să m-ascultați ↑ + bine ↑ ++ dacă nu ↑ ++ [*puteți vorbi* la bec" (CLRVAN: 266).

Alteori, verbul modal *a putea*, din cadrul predicatului complex, este utilizat, în cadrul dezbaterii televizate supuse analizei, cu sensul de „a fi posibil", și, încadrându-se în așa-zisa „pseudomodalitate dinamică" (GALR: 694), „descrie deopotrivă abilitățile interioare și circumstanțele exterioare" (*ibidem*: 694):

„GF: vreau] să v-adresez o [întrebare ↑ +
CB: stau ↑] + [vă zâmbesc ↑ +
GF: dar cum *puteți*] *să*-mi [*spuneți* așa ceva ?" (CLRVAN: 266).

Verbul modal *a putea* poate exprima, în alt context al textului analizat, valoare *epistemică*, indicând „posibilitatea (judecata speculativă, ipoteza)" (GALR: 679):

„GF: oricum ↑ ++ la cât de tare țipați ↑ + vă auzeați pe ambianță. +++ domnu' orban ↓ ++ vă rog.
LO: ați fost un reprezentant al partidului democrat ↑
GF: ați fost invitat să nu jigniți. ++ ați fost invitat să dați răspunsul întrebărilor. +++ ați fost jignit ↑ + după ce-ați jignit de patru ori. + *putem lua* caseta. ++ deci cu mine nu mai aveți oricum ce discuta" (CLRVAN: 268).

B2. Adverbele și locuțiunile adverbiale modale funcționează, în cadrul modalizării, ca „modificatori ai unei alte predicații, deci ai unei întregi propoziții cu predicat enunțiativ" (GALR: 674).

În cadrul dezbaterii televizate „Știrea zilei", identificăm adverbe modale de tipul *chiar*, *cumva*, *doar*:

„CB: nu știu.] am mâncat ceva la dumneavoastră aicea. ++ ceva ↑ ++ am găsit ↑ + am găsit aici ↑ pă masă ↑ ce mâncați dumneavoastră în fiecare [seară aicea.
GF: da' *chiar* nu vă e jenă] domnu' [boureanu ?
CB: pă da ↑↑ +] mă-ntrebați așa de urât ↑ + să știți că nu plec din [emisiune ↑" (CLRVAN: 266).

BDD-A30146 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 18:05:54 UTC)

CB, invitatul cu care GF intră în conflict, utilizează particula *cumva* cu valoare de „marcă epistemică a incertitudinii" (GALR: 685):

„GF: şi ↑] + cine v-a spus ↑ + că sunteți băiatul cu muci în freză a avut dreptate. ++ nu sunteți altceva decât [un băiat ↑
CB: a ↑ ++ deci acuma mă jigniți ↓ ++ *cumva* amantul dumneavoastră?" (CLRVAN: 266).

Adverbul modal *doar* este utilizat, în cadrul dezbaterii televizate supuse analizei, cu valoare restrictivă:

„CB: n-am vorbit] DELOC. +++
GF: a:↑ +++ ați tăcut din [gură.
CB: nu m-ați lăsat] dumneavoastră.
GF: deci noi ne-am imaginat *doar*. +++ domnu' Dragnea ↑ +++ sunteți neutru. +++ a vorbit domnu' boureanu [sau nu?" (CLRVAN: 267).

C. Modalizatorii prozodici

Între modalizatorii prozodici, ne oprim, la accentul emfatic al cuvântului/silabei. Astfel, în cadrul dezbaterii analizate excerptate din *Corpus de limbă română vorbită actuală nedialectală* (CLRVAN), accentul emfatic al cuvântului/silabei este notat cu scrierea cu majuscule a cuvântului/silabei:

„CB: perfect. + pot să vorbesc şi eu ? +
GF: da. Domnule boureanu ↑ AM O ÎNTREBARE pentru dumneavoastră.
CB: doamnă ↑ + NU VREAU SĂ RĂSPUND LA ÎNTREBĂRILE DUMNEAVOASTRĂ. Vreau să vă-ntreb [şi eu ↑" (CLRVAN: 265).

„CB: deci eu] vă rog frumos ↑ ++ eu am fost foarte drăguț ↑ ++ şi nu am venit cu chestiuni [personale.
GF: mi se pare] INCREDIBIL. ++ [INCREDIBIL.
CB: eu n-am venit cu chestiuni personale ↑ în emisiune. ++ mă atacați [la persoană ↑
GF: întrebare.] ++ o [întrebare" (*ibidem*: 266–267).

D. Modalizatorii pragmatici

D1. Suprapunerile. În privința modului în care funcționează regulile accesului la cuvânt sau regulile schimbării rolului conversațional, în cadrul interacțiunii verbale controlate incluse în dezbaterea televizată pe care o analizăm se observă că, în interiorul schimbului de replici desfăşurat între actanții comunicării prezenți la emisiunea „Ştirea zilei", ocură nenumărate întreruperi ale intervenției în curs, urmate de suprapuneri ale intervențiilor a doi locutori diferiți. În acest schimb de replici cu un accentuat caracter conflictual, trăsătura pertinentă este reprezentată de frecvența suprapunerilor unor intervenții ale unor locutori diferiți. Acest tip de suprapuneri este notat, convențional, în transcrierea conversației în discuție, cu paranteză pătrată:

BDD-A30146 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 18:05:54 UTC)

„CB : doamnă ↑ + NU VREAU SĂ RĂSPUND LA ÎNTREBĂRILE DUMNEAVOASTRĂ. vreau să vă-ntreb [*şi eu* ↑
GF : *da' de*] ce-ați venit ? ++ [*vă rog să vă ridicați să plecați*.
CB : *domnu' orban v-a răspuns*] la vreo întrebare ?
GF : mi-a răspuns ↑ + la [*toate întrebările*.
CB : *la ce*] întrebare [*v-a răspuns* ?
GF : *la absolut*] toate întrebările. +
CB : eu am văzut c-a ținut un discurs [*politic*.
GF : *am o*] întrebare ↑ + şi mă chinui să v-o [*adresez* ↑
CB : *dumneavoastră*.] l-ați întrebat pă domnul Orban ↑ ++ cum [*de s-au dublat cheltuielile publice* ↑ + *în patru ani de zile* ↑
GF : *domnu' boureanu* ↓] + eu vreau [*să vă pun următoarea întrebare* ↑
CB : *deşi productivitatea muncii a scăzut* ↑ +]
GF : dacă vreți să m-ascultați ↑ + bine ↑ ++ dacă nu ↑ ++ [*puteți vorbi la bec*.
CB : *nu vă plac chestiunile sensibile*.] + [nu vă plac sensurile↑" (CLRVAN: 265–266).

D2. Manifestările impoliteții. Pe lângă ocurența frecventă a întreruperilor urmate de suprapunerile intervențiilor unor vorbitori diferiți (ne referim, în special, la suprapunerile intervențiilor lui GF cu cele ale lui CB), este necesar, în demersul pe care îl întreprindem, să semnalăm fenomenul pragmatic al impoliteții, cauzată, în acest caz, credem, de o antipatie vădită între cei doi participanți la emisiune: unul, în calitate de moderator, celălalt, în calitate de invitat. Astfel, impolitețea a fost definită în literatura de specialitate ca fiind un „atac deliberat la adresa eului individual al interlocutorului, având efecte dizarmonice în plan social" (Ionescu Ruxăndoiu 2003: 100). Cu alte cuvinte, impolitețea reprezintă diverse modalități de amenințare a „feței" celuilalt actant al comunicării de către interlocutor. Manifestările impoliteții între cele două „personaje sociale" amintite debutează cu replica lui GF, parcă ostentativ inserată în țesătura intervenției moderatoarei. Astfel, asistăm la un debut al disensiunilor ulterioare concretizat prin insulte care sugerează posibilitatea ca invitatul *să fi mâncat ceva stricat înainte de emisiune* şi ca acelaşi invitat, CB, să aibă temperatura crescută. Acesta pare a fi punctul de plecare al ulterioarei interacțiuni de natură conflictuală dintre cei doi actanți ai comunicării:

„GF: domnu' boureanu ↑ sunteți de acord ↑] +++ domnu' boureanu ↓ ++ *da' ce-ați mâncat ? +++ ați mâncat ↑ î:↑ ++ ceva stricat ↑ + înainte de [emisiune*?
CB: nu ştiu.] am mâncat ceva la dumneavoastră aicea. ++ ceva ↑ ++ am găsit ↑ + am găsit aici ↑ pă masă ↑ ce mâncați dumneavoastră în fiecare [seară aicea.
GF: da' chiar nu vă e jenă] domnu' [boureanu ?
CB: pă da ↑↑ +] mă-ntrebați aşa de urât ↑ + să ştiți că nu plec din [emisiune ↑" (CLRVAN: 266).

Urmează, prin acumulare, în cadrul schimbului de replici analizat, alte insulte pe care cei doi protagonişti ai comunicării şi le adresează reciproc. Cei doi îşi adresează, succesiv, cuvinte denigratoare:

CB: mă uit ↑] + şi vă pun nişte întrebări ↑ şi văd cum [vă deranjează.
GF: da' ↑ + *dumneavoastră* ↑] ++ *îmi puneți mie întrebări*? ++ *în ce [calitate*?

BDD-A30146 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 18:05:54 UTC)

CB: că telespectatorii] [văd ↑
GF: domnu'] boureanu↑ +
CB: că *dumneavoastră sunteți [părtinitoare*.
GF: domnu'] boureanu ↑ + asta credeți [dumneavoastră" (CLRVAN: 266).

D3. Concretizări discursive ale ironiei. Aversiunea moderatoarei față de CB este transmisă nu numai în mod explicit, ci şi în mod *implicit*, prin utilizarea *ironiei*, un tip de subînțeles lingvistic:

GF: *da* ↑] ++ *n-ați făcut niciodată afaceri cu statu'* ↑ +++ *ați ajuns milionar* ↑ ++ *muncind din* [*greu*.
CB: doamnă] vă dau şi-n judecată. +++ unu. ++ că nu sunt milionar ↑
GF: nu. ++ sunteți deja DAT DE MINE. +++
CB: nu. ++ de dumneavoastră ↑ + pentru ce ? ++ deci mințiți cu o [neruşinare ↑ (CLRVAN: 269).

Este o evidență faptul că moderatoarea emisiunii, prin intermediul aserției ironice „*da* ↑] ++ *n-ați făcut niciodată afaceri cu statu'* ↑ +++ *ați ajuns milionar* ↑ ++ *muncind din* [*greu*" (CLRVAN: 269), transmite contrariul celor spuse propriu-zis.

Concluzii

Am evidențiat şi ilustrat, cu exemple extrase din dezbaterea televizată propusă spre analiză, mai multe tipuri de *modalizatori*: 1) *lexicali* (verbe lexicale cu sens modal: verbe deontice, verbe volitive, verbe epistemice – evidențialele – şi construcțiile apreciative); 2) *lexico-gramaticali* (verbe modale sau operatori modali, adverbe şi locuțiuni adverbiale); 3) *prozodici* (accentul emfatic al cuvântului) şi 4) *pragmatici* (suprapuneri, manifestări ale impoliteții, concretizări discursive ale ironiei).

BIBLIOGRAFIE

Gherasim 1997 = Paula Gherasim, *Semiotica modalităților*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg.
GALR = *Gramatica limbii române*, Bucureşti, Editura Academiei Române, vol. 2, *Enunțul*, 2005.
Hoarță Cărăuşu 2013 = Luminița Hoarță Cărăuşu, *Dezbaterea politică televizată. Studiu de caz*, în *Limbaj şi context*, anul V, volumul 1, p. 88–97.
Ionescu Ruxăndoiu 2003 = Liliana Ionescu Ruxăndoiu, *Limbaj şi comunicare. Elemente de pragmatică lingvistică*, Bucureşti, Editura ALL Educațional.

Surse

CLRVAN = Luminița Hoarță Cărăuşu (coord.), *Corpus de limbă română vorbită actuală nedialectală*, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2013.

BDD-A30146 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 18:05:54 UTC)

WAYS OF ACHIEVING MODALIZATION IN THE ROMANIAN CONTEMPORARY MEDIA DISCOURSE. Case study

ABSTRACT

The present study contains several remarks on the specific circumstances of development of a controlled mediated interaction (the case of a television debate). The study is a case analysis of the televised debate during the show "Ştirea zilei" ("Today's News") on TV channel "Antena 3", representing a controlled mediated interaction which has GF as moderator. CB, LO and LD are present as participants in the televised political debate under discussion.

Keywords: *modalisation*, *modality markers*, *lexical modality markers*, *lexico-grammatical modality markers*, *prosodic modality markers*, *pragmatic modality markers*.

BDD-A30146 © 2017 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.87 (2026-11-08 18:05:54 UTC)